

Ergenlerde Öznel Zindelik ve Siber Mağduriyet Üzerine Bir Derleme

A Review on Subjective Vitality and Cyber Victimization in Adolescents

Burcu Bülbül

Atatürk Üniversitesi KKEF, Rehberlik Psikolojik Danışmanlık ABD
Erzurum, Türkiye

Öz

Ergenlik dönemi gelişim açısından oldukça kritik bir evre olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada bireylerin sosyal, duygusal ve kişilik gelişimleri açısından sağlıklı yaşam deneyimleri birer destekleyici iken olumsuz nitelikteki yaşantılar ergenler için gelişimi ketleyici rol oynarlar. Ergenler arasında bu olumsuz yaşam deneyimleri arasında yoğun bir şekilde görülen siber mağduriyet ön plana çıkmaktadır. Teknoloji, internet, kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması ile alan yazında yer alan siber mağduriyet geleneksel akran zorbalığı mağduriyetine göre daha yıkıcı duygusal sonuçlar çıkarabilmektedir. Bu noktada ergenlerin öznel zindelik düzeylerinin olumlu bir rol oynayabileceği değerlendirilmiştir. Bu gerekçe ile çalışma sürecinde ergenlerde öznel zindelik ve siber mağduriyet kavramlarına odaklanılarak bir derleme çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak ergenlerin öznel zindelik düzeylerini artırmaya yönelik müdahale ve uygulamaların siber mağduriyet olasılığını azaltabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenler, öznel zindelik, siber mağduriyet, derleme

ABSTRACT

Adolescence is a critical developmental phase. While healthy life experiences are supportive in terms of individuals' social, emotional, and personality development, negative experiences play a development-inhibiting role for adolescents. Among these negative life experiences among adolescents, cyber victimization, which is frequently observed, has come to the fore. With the widespread use of technology, the Internet, etc. cyber victimization can have more devastating emotional consequences than traditional peer bullying victimization. At this point, it has been suggested that adolescents' subjective vitality levels may play a protective role. Therefore, this study was conducted during the study process, focusing on the concepts of subjective vitality and cyber victimization in adolescents. As a result, it can be evaluated that interventions and practices aimed at increasing the subjective vitality levels of adolescents can reduce the possibility of cyber victimization.

Bu makale

Geliş Tarihi/Received 22.12.2024
Kabul Tarihi/Accepted 29.12.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.12.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
İsim soyisim Burcu Bülbül
E-mail: brcblbl@gmail.com

Cite this article

Bülbül, B. (2024). Ergenlerde öznel zindelik ve siber mağduriyet üzerine bir derleme. *Sürekli Eğitim Dergisi*. 1(1), 73-80

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Keywords: Adolescents, subjective vitality, cyber victimization, review

Giriş

Bireyler açısından birçok yaşam rolünün olduğu ergenlik dönemi akran ilişkilerinin ön plana çıktığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Hiç kuşkusuz sağlıklı ilişkiler yanında istenmeyen birçok zorbalık türlerine de maruz kalmaları da yaygın bir şekilde görülmektedir (Arslan vd., 2011). Zorbalık eylemi tekrarlayıcı olma, mağdur ve zorba arasında güç dengesizliğinin olmaması gibi nitelikler ile saldırganlıktan ayrılmaktadır (Olweus, 1999). Fiziksel, sözel, sosyal dışlama, ilişkisel vb. olarak sıralanan zorbalık türlerine gelişen teknoloji, artan sosyal medya kullanımı ile beraber siber zorbalık türü de dahil olmuştur (Burnukara & Uçanok, 2012).

Siber zorbalık ergenlerin iletişim teknolojilerini diğerlerine kasten zarar vermek veya kötülük yapmak gibi nedenlerle kullanma olarak açıklanmakla beraber (Eroğlu vd., 2015) hem zorbalar hem de mağdurlar açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Ergenlerde siber zorbalık türünün yaygınlığı konusunda çeşitli araştırmalar yapılmış olup Pereira ve diğ. (2016) tarafından ergenler üzerinde yapılan çalışmada katılanların yarısından fazlasının siber zorbalığa uğradıkları belirtilirken cinsiyet yönünden Hinduja ve Patchin (2015)' in yaptığı araştırmada erkeklerin kızlara göre internetin olumsuz etkilerinden daha fazla etkilendiklerini ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra mekan ve zaman sınırlaması olmayan, zorba-mağdur rolündeki ergenlerin yüz yüze gelmemesi, internet ortamında mağdurdan bağımsız bir şekilde zorbalık eylemlerinin yürütülmesi (zorbanın gerçek olmayan bir kimlik kullanması, dedikodu yayması, mağdurun sırrını açığa çıkarması vb.) gibi durumların olması geleneksel akran zorbalığı mağduriyeti karşısında siber mağduriyetinin yayılma hızı daha fazladır (Akça & Sayımer, 2017).

Ergenlerde siber mağduriyetin uluslararası yaygınlık çalışmaları incelendiğinde en yüksek oranların Kanada (%23,8-%65 oranları arasında) ve Çin'de (%11 ila %59 arasında) olduğu raporlanırken en düşük oranların ise Almanya (%6,3), Avustralya (%5) ve İsveç (%5,2)'te olduğu raporlanmıştır (Brochado vd., 2016). Yine aynı çalışmada siber mağduriyet açısından en yaygın maruz kalınan eylemlerin mağduru iletişim araçları ile rahatsız etmek amaçlı çağrı bırakmak, hoş olmayan resim veya video göndermek olduğu bildirilmiştir. Türkiye'de ise ergenlerde (14-18 yaş) siber zorbalığa dahil olma oranının %83 olduğu hem siber zorba hem de siber mağdur profilinin aynı anda olduğu ergenlerin oranının %67.5 olduğu, sadece siber zorba profilinin %6.9 ve sadece siber mağdur olma profili oranının ise %8,7 olduğu bulunmuştur (Eroğlu vd., 2015)

Siber mağduriyet açısından risk faktörlerine ilişkin çalışmaların alan yazında görece yeni olduğu değerlendirilmekle birlikte (Álvarez-García vd., 2015) ilk olarak internette geçirilen zaman ile arasında bir ilişki olduğu bildirilmiştir. Buna göre günlük internet kullanım süresi 7 saatten fazla olan ergenlerin siber mağduriyet yaşama düzeyleri yüksek iken 1 saatten az olan ergenlerin siber mağduriyet yaşama düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur (Azami & Taremian, 2021). Türk örnekleme yapılan çalışmada ise 1-3 saat arasında internet kullanımı ile 9 saat internet kullanımı arasında siber zorbalık açısından farklılaşma olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle 1-3 saat arasında internet kullanımı olan ergenlerin siber mağduriyet olasılığı 9 saat internet ortamında zaman geçiren ergenlerden daha düşüktür (Çiftçi, 2010; Karlier-Soydaş,2011). Çevrimiçi olanakları kontrolsüzce kullanma olanağı ile ergenlerin siber mağduriyetleri arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

Siber mağduriyet açısından bir diğer risk faktörü ise okulda süregiden akran zorbalığı mağduriyeti olarak ele alınmıştır (Kowalski vd., 2014; Runions vd., 2013). Başka bir deyişle okulda akranlarının sosyal dışlanma davranışları, sözel veya fiziksel zorbalıklarına maruz kalan ergenlerin bu mağduriyet durumunun sanal ortamlarda da devamlılık gösterdiği değerlendirilebilir. Azami ve Taremian (2021) tarafından akran zorbalığı profillerine göre yapılan çalışmada ise okul zorbalığına karşı mağduriyet rolünde olan ergenlerin siber mağduriyeti yaşamaları okul zorbalığı yaşamayan ergenlere göre iki kat daha fazla bulunmuştur. Ayrıca okulda başkalarına zorbalık yapan ergenlerin siber mağduriyet yaşama olasılıkları okulda zorbalık yapmayan ergenlere göre 2.7 kat daha yüksektir. Tüm bu bulgular herhangi bir zorbalık türünde zorba veya mağdur profilinde olmanın diğer zorbalık türleri açısından ergenin konumunu zayıflatıcı bir faktör olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Siber mağduriyet'te maruz kalma birçok psikolojik belirtileri de beraberinde getirmektedir. Yapılan çalışmalar ergenlerde siber mağduriyet ile depresyon arasında güçlü ilişki olduğunu göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün ergen yaş aralığında olan (10-19 yaş) ergenler ile yürütülmüş birincil çalışmalardan uygun kriterleri karşılayan çalışmaların katılımcı grubu olan 79.202 ergen üzerinde yapılan analiz sonucunda siber zorbalığa maruz kalan ergenlerin depresyon olasılığı siber zorbalık mağduru olmayanlara göre 3 kat daha fazla bulunmuştur (Nguyen-Tran vd., 2021).

Depresyonun bireyin sosyal yaşamındaki işlevselliği düşürmesi, kendilik algısında birtakım olumsuz düşüncelerin yerleşmesi durumları göz önünde bulundurulduğunda siber mağduriyet açısından önemli bir risk olarak benlik saygısının ön plana çıktığı söylenebilir. 4200 ergen ile yürütülen çalışmanın bulguları benlik saygısındaki dalgalanmaların siber mağduriyeti öngördüğünü göstermiştir (Nie vd., 2023). Benlik saygısı düşük olan bireyler sosyal etkileşim durumları yerine bireysel zaman geçirecekleri etkinlikleri tercih edebilirler. Bu durum ise sosyal kaygıyı beraberinde getirebilmektedir. Xia ve arkadaşları (2023) tarafından yapılan çalışmada gençlerin siber zorbalık mağduriyetinin görünüş kaygısı ve sosyal kaygı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal kaygı ile benlik saygısı arasında negatif yönlü ilişkinin olduğu raporlanmıştır. Bu durum sosyal deneyim ve yaşantılar yerine sanal ortamlarda zaman geçiren ergenlerin siber mağduriyet durumları açısından önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir.

Faucher, Jackson ve Cassidy (2014) yaptıkları çalışmada siber mağduriyete uğrayan kişilerin neredeyse yarısının depresyon, kaygı bozuklukları, ani öfke patlamaları gibi çoğu olumsuz etkilere neden olduğunu ortaya koyarken Holfeld ve Mishna (2018) tarafından yürütülen çalışmada Kişilerarası Risk Modeline göre içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları siber mağduriyetin birer sonucu, semptom odaklı modele göre siber mağduriyet için birer risk faktörü ve işlemsel modele göre hem birer risk faktörü hem de sonuç olabileceği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak içselleştirme problemleri (depresyon, sosyal kaygı vb.) ve bunun yanı sıra dışsallaştırma problemlerini (madde kullanımı, saldırganlık vb.) siber mağduriyet açısından birer risk faktörü mü yoksa siber mağduriyetin sonuçları mı olarak ele alınması gerektiği noktasında çeşitli tartışmalar sürmektedir.

Diğer taraftan öznel zindeliğin karakteristik özellikleri arasında gösterilen ve çeşitli araştırma makalelerinde ele alınan duygusal zeka değişkeni de (Tafarojei & Yousefi, 2021) siber mağduriyet açısından önemlidir. 3451 ergen ile yürütülen çalışmada duygusal zeka düzeyi düşük olan ergenlerin siber mağduriyet yaşama olasılıkları daha yüksek olarak bulunmuştur (Maria vd., 2021). Bu durum bireylerin akademik başarılarını ve okul aidiyetlerini de etkilemekte ve süreci bir döngüye dönüştürüp süreklilik kazandırmaktadır.

Ergenler üzerinde gerek sosyal gerek akademik yaşam üzerinde olumsuz yansımalarının niteliği ve yaygınlık oranları göz önünde bulundurulduğunda ergenlerin siber mağduriyete karşı koruyucu faktörler açısından güçlendirilmesi önemli bir gereklilik olarak görülmektedir. Nitekim siber mağduriyeti olmayan gruptaki ergenler duygusal, sosyal, akademik anlamda işlevsellik göstermekte ve olumlu uygulama, sosyal etkileşim gibi durumlar ile ön plana çıkarlar (Castañeda vd., 2019). Alan yazında siber mağduriyete karşı ebeveyn kontrolü, okul temelli bilgilendirici eğitimler, ebeveynlerin birlikteliği, ebeveyn eğitim durumu vb. çevresel etkenlere (Álvarez-García vd., 2015) yer verilse de bu çalışmada özellikle siber mağduriyete karşı çevresel faktörlerin yanı sıra bireysel bir koruyucu faktör olarak değerlendirilen, bireyin kendi olumlu özelliklerinin farkında olduğu ve güçlü yönlerine odaklanıldığı öznel zindelik kavramının ergenlerde ortaya çıkan olumsuz duygudurumlarına karşı olası koruyucu rolü olabileceği düşünülerek öznel zindelik kavramına odaklanılmıştır.

Ergenlerde Siber Mağduriyete Karşı Koruyucu Faktör Olarak Öznel Zindelik

Öznel zindelik pozitif psikoloji ekolünden öz belirleme kuramına dayanmakta olup bireylerin kendilerini canlı ve uyanık hissetmeleri olarak açıklanmaktadır. Başka bir ifade ile bireyin benliği için enerjik bir yapıda olmasını ifade eder. Kavramsal sınırları çok açık olsa da zaman zaman öznel refah/iyi oluş gibi kavramlar ile birbiri metin yerine kullanılabilir. Oysa öznel zindelik, öznel iyi oluş veya psikolojik iyi oluşun sadece bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Psikolojik olarak iyi olma ve işlevsel olma hiç kuşkusuz canlı ve enerjik olmayı gerektirmektedir. Bu noktada öznel zindelik bireylerin psikolojik iyi oluş/refah düzeylerinin dinamik bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Ryan & Frederick, 1997). Öznel zindelik sadece enerjik, istekli, motive olmuş, hareketli vb. hissetmesi değil aynı zamanda bitkinlik, yorgunluk ve tükenmişliğin daha az hissedilmesidir (Fini vd., 2010). Birbirleri yerine kullanımda kavramların kapsam olarak farkının olmadığı kabul edilmekteyken bu durum yukarıda yapılan açıklamalar neticesinde kavramsal bir yanlışlık olarak değerlendirilebilir. Bu noktada araştırmacıların iyi oluş/refah kavramının öznel iyi oluş ve nesnel iyi oluş kavramlarını içeren ikili bir yapıda olduğu tanımlaması dikkat çekmektedir (NIRSA, NASPA & ACHA, 2020).

Öznel zindelik ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımız zaman öznel zindeliğin birçok kavram ile ilişkisine bakılmıştır. Bu çalışmalardan biri olan Satici ve Deniz (2019)' in yaptığı araştırmada ergenlerde öznel zindelik ile kendilik algısı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır Kendilik algısı düşük veya olumsuz olan ergenler başkaları tarafından olumsuz nitelikli değerlendirmelere maruz kalacaklarına inanmakta ve yalnızlaşmayı seçebilmektedirler. Kendilik algısı ile yakından ilişkili olan diğer bir kavram olarak benlik saygısı ile de öznel zindelik arasında anlamlı ilişkiler olduğu yapılan çalışmalarda raporlanmıştır (Kartepe, 2022). Bununla birlikte benlik saygısı, depresyon, anksiyete, sosyal kaygı vb. durumların siber mağduriyet ile anlamlı olarak ilişkili olduğu bildirilmektedir (Boyar, 2023; Brown vd., 2014; Çetin vd., 2019; Dalmaz, 2014; Dempsey vd., 2009; Durna, 2019; Molero vd., 2023; Özel, 2013; Taştekin, 2016). Depresyon, kaygı bozukluğu, öfke patlamaları her ne kadar geleneksel akran zorbalığıyla paralel olsa da Fredstrom ve arkadaşları (2011) siber mağduriyet ile daha yüksek düzeyde ilişkide olduğunu bildirmişlerdir. Sjursø, ve arkadaşları (2016)' nın yaptığı çalışmada ise siber zorbalık mağduriyeti olan ergenler ile geleneksel akran zorbalığı mağduriyeti olan ergenlerden elde ettiği verilerin analizi ile siber zorbalığa maruz kalan ergenlerin kaygı düzeylerinin geleneksel zorbalığa maruz kalan ergenlerinkinden yüksek olduğunu bulmuştur. Bu durum ise geleneksel zorbalık ve siber zorbalık arasındaki kavramsallaştırma farkı ile açıklanabilir. Siber zorbalıkta zorbanın farklı kimlikler kullanmasından ortam ve zaman sınırlaması olmadan eylemlerini kesintisiz sürdürebilmesine kadar çeşitli etkenlerin mağdur açısından daha büyük sosyal ve duygusal rahatsızlık ortaya çıkarması öngörülebilir.

Bir bütün olarak ele alındığında öznel zindelik psikolojik iyi olmanın bir göstergesi iken siber mağduriyet için bireyin öznel zindelik halinin önemli bir koruyucu rolü olacağı düşünülmektedir. Ergenler üzerinde siber mağduriyet ve öznel zindelik üzerinde tanımlayıcı ve müdahale edici çalışmalar sınırlı olmakla birlikte her iki kavramın birbirine göre koruyucu-risk faktör olma durumları göz önünde alındığında alan yazın için önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Ergenlerde siber mağduriyet ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki örüntülerinin incelendiği çalışmalar negatif yönlü ilişkiler bildirmektedir (Yarar, 2019). Ayrıca öznel zindelik ile aynı ekolden bir diğer kavram olan öznel mutluluk düzeyi ile ergenlerin siber mağduriyet düzeyleri arasında da negatif yönlü ilişkilerin olduğu bildirilmektedir. Ayrıca öznel mutluluk düzeyinin siber mağduriyet ile olan ilişkisinin yanı sıra siber zorbalık ile de ilişkisi incelenmiş ve elde edilen sonuçlar öznel mutluluk düzeyi yüksek olan bireylerin siber zorbalık yapma olasılıklarının düşük olduğunu göstermektedir (Padır vd., 2015).

Yine bir başka çalışmada siber mağduriyet yaşayan ergenlerin %38'inde psikolojik ve fizyolojik açıdan tükenmişliğin deneyimlendiği ortaya konulmuştur (Slonie & Smith, 2008). Kowalski ve arkadaşları (2012) ise siber mağduriyet ile özellikle duygusal tükenmişliğin ilişkisine vurgu yapmıştır. Ayrıca ergenlerde yapılan çalışmalar tükenmişliğin bir formu olarak ele alınan okul tükenmişliği ile siber mağduriyet arasında yordayıcı ve aracı ilişkilerin olduğunu göstermektedir (Çevik vd., 2021).

Sonuç

Yapılan derleme sonucunda ergenlerde siber mağduriyet yaygınlık oranının gerek uluslararası gerekse ulusal boyutta önemli oranda yüksek olduğu görülmüştür. Yaşamın her alanında gittikçe yaygınlaşan iletişim araçları, internet, sosyal medya gibi araç ve platformların ergenler tarafından zorbalık eylemleri için kaynaklık edebileceği görülmüştür. Bu durum karşısında ergenlerin internet kullanım süreleri, ebeveyn kontrolü, depresyon, stres, sosyal kaygı, benlik saygısı gibi çevresel ve bireysel faktörlerin siber mağduriyete maruz kalma açısından risk taşıdığı görülmüştür.

Öznel zindeliğin ise bu durum karşısında koruyucu bir rolünün olacağı değerlendirilmiştir. Özellikle hareketli ve enerjik yapının bireylerin sosyal etkileşimleri noktasında koruyucu rolü vardır. Öznel zindelik benlik saygısı ve kendilik değerlendirmesi arasındaki ilişki ile siber mağduriyete karşı bireyin konumu güçlendirilebilir. Bu doğrultuda psikoloji ve eğitim alan uzmanlarına siber mağduriyet karşısında ergenlere öznel zindelik ile ilgili içerik ve uygulamalara yer vermeleri önerilebilir.

Yazar Katkıları: Fikir-K.Ö.; Tasarım- K.Ö.; Denetleme- K.Ö.; Kaynaklar- K.Ö.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi K.Ö.; Analiz ve/veya Yorum- K.Ö.; Literatür Taraması- K.Ö.; Yazıyı Yazan- K.Ö.; Eleştirel İnceleme- K.Ö.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions: Concept - K.Ö.; Design- K.Ö.; Supervision- K.Ö.; Resources- K.Ö.; Data Collection and/or Processing- K.Ö.; Analysis and/or Interpretation- K.Ö.; Literature Search- K.Ö.; Writing Manuscript- K.Ö.*; Critical Review- K.Ö.; Other- K.Ö.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Akca, E. B., & Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 7-19. DOI: 10.5824/1309-1581.2017.5.001.x

Álvarez-García, D., Núñez Pérez, J. C., Dobarro González, A., & Rodríguez Pérez, C. (2015). Risk factors associated with cybervictimization in adolescence. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15(3), 226-235. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2015.03.002>

Álvarez-García, D., Núñez Pérez, J. C., Dobarro González, A., & Rodríguez Pérez, C. (2015). Risk factors associated with cybervictimization in adolescence. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15(3), 226-235. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2015.03.002>

Arslan, S., Savaşer, S. ve Yazgan, Y. (2011). Prevalence of peer bullying in high school students in Turkey and the roles of socio-cultural and demographic factors in the 76 bullying cycle. *The Indian Journal of Pediatrics*, 78(8), 987-992. <https://doi.org/10.1007/s12098-010-0350-4>.

Azami, M. S., & Taremian, F. (2021). Risk Factors Associated with Cyberbullying, Cybervictimization, and Cyberbullying-Victimization in Iran's High School Students. *Iranian Journal of Psychiatry*, 16(3), 343-352. <https://doi.org/10.18502/ijps.v16i3.6261>

Boyar, Ü. (2023). *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Baş Etme İlişkisi* (Master'S Thesis, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Brochado, S., Soares, S., & Fraga, S. (2016). A Scoping Review on Studies of Cyberbullying Prevalence Among Adolescents. *Trauma, Violence, & Abuse*. <https://doi.org/10.1177/1524838016641668>

Brown, C. F., Demaray, M. K., & Secord, S. M. (2014). Cyber victimization in middle school and relations to social emotional outcomes. *Computers in Human Behavior*, 35, 12-21. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.02.014>

Burnukara, P., & Uçanok, Z. (2012). İlk ve orta ergenlikte akran zorbalığı: Gerçekleştirdiği yerler ve bas etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(29), 68.

Castañeda, R. C., Jiménez, E. V., & Zúñiga, C. G. H. (2019). Variables que discriminan a las víctimas y no víctimas de ciberacoso en adolescentes. *IE Revista de Investigación Educativa de la REDIECH*, 10(19), 173-190.

Çetin, F. H., Uçar, H. N., Ersoy, S. A., KILINÇ, K., Güler, H. A., & Türkoğlu, S. (2019). Kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet: kontrollü bir çalışma. *Cukurova Medical Journal*, 44, 133-139.

Çevik, Ö., Ata, R., & Çevik, M. (2021). Bullying and victimization among Turkish adolescents: the predictive role of problematic internet use, school burnout and parental monitoring. *Education and Information Technologies*, 26, 3203-3230. <https://doi.org/10.1007/s10639-020-10410-1>

Çiftçi, S. (2010). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

- Dalmaz, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Dempsey, A. G., Sulkowski, M. L., Nichols, R., & Storch, E. A. (2009). Differences between peer victimization in cyber and physical settings and associated psychosocial adjustment in early adolescence. *Psychology in the Schools, 46*(10), 962-972.
- Durna, S. (2019). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet sıklığı ve bunların anksiyete ve depresyon ile ilişkisinin incelenmesi: Konya örneği.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. & Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 40*(177)
- Faucher, C., Jackson, M., & Cassidy, W. (2014). Cyberbullying among university students: Gendered experiences, impacts, and perspectives. *Education Research International, 2014*(1), 698545.
- Fini, A. A. S., Kavousian, J., Beigy, A. ve Emami, M. (2010). Subjective vitality and its anticipating variables on students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 5*, 150-156.
- Fredstrom, B. K., Adams, R. E., & Gilman, R. (2011). Electronic and school-based victimization: Unique contexts for adjustment difficulties during adolescence. *Journal of youth and adolescence, 40*, 405-415.
- Hinduja, S., ve Patchin, J.W. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Holfeld, B., & Mishna, F. (2019). Internalizing symptoms and externalizing problems: Risk factors for or consequences of cyber victimization?. *Journal of youth and adolescence, 48*, 567-580. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0974-7>
- Karatepe, H. K. (2022). Psikolojik Dayanıklılık ve Benlik Saygısı İlişkisinde Öznel Zindeliğin Aracı Rolü: Hemşirelik Öğrencileri ile Kesitsel Bir Çalışma. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences, 14*(3).
- Karlier-Soydaş, D. (2011). Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin, 140*(4), 1073–1137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Reese, H. H. (2012). Chapter 14 Cyber bullying among college students: Evidence from multiple domains of college life. In *Misbehavior online in higher education* (pp. 293-321). Emerald Group Publishing Limited.
- María, A., Manuel, J., Trigueros, R., & José, M. (2019). Relationship between Emotional Intelligence, Cybervictimization, and Academic Performance in Secondary School Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(21), 7717. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217717>
- Molero, M. M., Pérez-Fuentes, M. C., Martos, Á., Pino, R. M., & Gázquez, J. J. (2023). Network Analysis of Emotional Symptoms and their Relationship with Different Types of Cybervictimization. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context, 15*(1), 23-32. <https://doi.org/10.5093/ejpalc2023a3>
- Nguyen Tran, H. G., Thai, T. T., Thi Dang, N. T., Vo, D. K., & Thi Duong, M. H. (2021). Cyber-Victimization and Its Effect on

Depression in Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*. https://doi.org/10.1177_15248380211050597

NIRSA: Leaders in Collegiate Recreation, NASPA - Student Affairs Administrators in Higher Education & ACHA - American College Health Association (November 2020). Inter-association definition of well-being. Retrieved from www.nirsa.org/hands-in <https://nirsa.net/nirsa/wp-content/uploads/inter-association-well-being-definition-2011b.pdf>

Nie, Q., Griffiths, M. D., & Teng, Z. (2024). The role of self-esteem in protecting against cyber-victimization and gaming disorder symptoms among adolescents: a temporal dynamics analysis. *Journal of youth and adolescence*, 53(4), 863-876.

Olweus, D. (1999). Sweden. Smith, P. K., Catalano, R., Junger-Tas, J. J., Slee, P. P., Morita, Y., ve Olweus, D. (Ed.), The nature of school bullying: A cross-national perspective içinde (13). London and New York: Routledge (Psychology Press).

Özel, S. (2013). *Lise öğrencileri arasında siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve benlik saygısı ilişkisi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Padır, M. A., Eroğlu, Y., & Çalışkan, M. (2015). Ergenlerde öznel mutluluk ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 2(1), 32-51.

Runions, K., Shapka, J. D., Dooley, J., & Modecki, K. (2013). Cyber-aggression and victimization and social information processing: Integrating the medium and the message. *Psychology of Violence*, 3(1), 9–26. <https://doi.org/10.1037/a0030511>

Ryan, R. M., & Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of personality*, 65(3), 529-565.

Salı, J., Başak, B., & Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(2), 109-130.

Satıcı, S. A., & Deniz, M. E. (2019). Ergenlerin kendilik algıları ve okul doyumunu: öznel zindeliğin aracılık rolünün değerlendirilmesi. *Eğitim ve bilim*, 44(197).

Sjursø, I. R., Fandrem, H., & Roland, E. (2016). Emotional problems in traditional and cyber victimization. *Journal of school violence*, 15(1), 114-131.

Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian journal of psychology*, 49(2), 147-154.

Tafarojei, A., & Yousefi, F. (2021). Relation of emotional intelligence to subjective vitality: mediating role of self-compassion. *Journal of psychologicalscience*, 20(98), 283-294.

Taştekin, E. (2016). Ergenlerin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygısı İle Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiler. (Yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Xia, T., Liao, J., Deng, Y., & Li, L. (2022). Cyberbullying Victimization and Social Anxiety: Mediating Effects with Moderation. *Sustainability*, 15(13), 9978. <https://doi.org/10.3390/su15139978>

Yarar, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).